

ся, як і колись, не здійсненними. П. Карпец відзначав, що правоохоронні органи треба розглядати як у цілому, так і кожний з них окремо як певну систему, що здійснює боротьбу зі злочинністю [11, с.427]. Саме з цих організаційно-правових позицій мабуть і повинна виходити прокуратура чи будь-який інший координаційний центр при здійсненні координації усієї інформаційно-аналітичної діяльності. У протилежному випадку в боротьбі правоохоронних органів зі злочинністю будуть, як і колись, зберігатися і відомчість, і неповнота, і неточність підготовки певних статистичних даних і звітів.

Таким чином, можна прийти висновку, що злободенна актуальність координації інформаційно-аналітичної роботи усіх правоохоронних органів стала очевидною і безсумнівною, і вимагає сьогодні, у першу чергу, розробки певних організаційно-правових основ та створення єдиного організаційного керівництва.

ЛІТЕРАТУРА

1. Білоконь М.В. Сучасні завдання органів внутрішніх справ: Виступ в Академії внутрішніх справ України // Українські новини. -24.09.2003.

2. Лунев В.В. Преступность XX века: Мировой криминологический анализ. -М.: НОРМА, 1999. -516 с.

3. Шаршеналиев А.Ш. Проблемы борьбы с экономической преступностью в условиях перехода к рынку: Автореф. дисс. ... докт. юрид. наук. — М., 1999. -38 с.

4. Возгрин И.А. Криминологическая методика расследования преступлений. -Минск: Вышэйшая шк., 1983 - 248 с.

ФРОЛОВА Е.Г. О НЕОБХОДИМОСТИ КООРДИНАЦИИ ИНФОРМАЦИОННО-АНАЛИТИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРАВООХРАНИТЕЛЬНЫХ ОРГАНОВ
Обосновывается необходимость координация информационно-аналитической деятельности правоохранительных органов в борьбе с преступностью

FROLOVA E.G. CONCERNING NECESSITY OF COORDINATION OF INFORMATION-ANALYTICAL ACTIVITY OF LAW ENFORCEMENT ORGANS
Necessity of coordination of information-analytical activity of law enforcement organs for struggle against criminality is proved

УДК 314.145.176.5

І.А. ШВАБ

Міжнародний жіночий правозахисний центр "Ла Страда-Україна"

СОЦІАЛЬНО-ДЕМОГРАФІЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ОСІБ, ПОТЕРПІЛИХ ВІД ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Надані результати досліджень соціального статусу осіб, що потерпіли у наслідок кримінальної торгівлі людьми.

В Україні існує велика кількість наукових робіт з проблем торгівлі людьми та соціальної роботи із потерпілими від цього злочину. Серед них можна назвати праці

8 с.

5. Слепнев А.Е. Расследование мошеннических посягательств, совершенных группой лиц: Автореф. дисс. ... канд. юрид. наук. -Уфа, 2001. -20 с.

6. Пристанская О. В. Условия эффективности государственной политики предупреждения преступности несовершеннолетних // Государственная политика предупреждения преступности несовершеннолетних и защита их прав и интересов. -М.: Юрид. лит., 1997. -344 с.

7. Кенжаев С. Обращения как важнейший фактор деятельности прокуроров по борьбе с нарушениями законности в сфере управления: Автореф. дисс. ... докт. юрид. наук. -М., 1998. -36 с.

8. Анализ состояния преступности и организация ее предупреждения: Методические рекомендации для районных и городских прокуроров. -М.: Юрид. лит., 1979. -74 с.

9. Ванюшкин С.В. Организованная преступность в реформируемой России и направления борьбы с ней: Автореф. дисс. ... канд. юрид. наук /МГУ. -М., 1999. -19 с.

10. Об опыте аналитической работы и организации взаимодействия прокуратуры, органов внутренних дел, юстиции и судов Львовской области по борьбе с преступностью несовершеннолетних: Информационное письмо. -М.: Академия МВД СССР, 1975. -16 с.

11. Карпец И.И. Преступность: иллюзии и реальность. -М.: Юрид. лит., 1992. -524 с.

Надійшла до редакції 17.10.2003

К.Б. Левченко [1]¹, І.М. Трубавіної [2]², які мають наукове

¹ Див. також: Соціальна робота по допомозі постраж-

значення, бо містять рекомендації з практики здійснення соціальної допомоги зазначеній групі людей. Але, разом із тим, К.Б. Левченко, визначаючи статус особи потерпілої від торгівлі людьми, оцінює першочергове значення цього статусу для кримінальних розслідувань [3; 4], коли соціологічний аспект даного феномену залишений невивченим.

Підписання Україною Протоколу про попередження та припинення торгівлі людьми, особливо жінками та дітьми, та покарання за неї, що доповнює Конвенцію ООН по боротьбі із транснаціональною організованою злочинністю, затвердження Кабінетом Міністрів України Комплексної програми протидії торгівлі людьми на 2002-2005 роки (постанова № 766 від 5.06.2002 р.) та Типового положення про центр реабілітації для осіб, які постраждали від торгівлі людьми (постанова № 987 від 27.06.2003 р.), які визнають допомогу потерпілим від торгівлі людьми пріоритетним напрямком в протидії цьому злочину, є підтвердженням необхідності різнобічного вивчення статусу "особи, потерпілої від торгівлі людьми".

Емпіричною базою для визначення соціально-демографічних характеристик осіб, постраждалих від торгівлі людьми, стали 106 анкет, які протягом 2001-2003 року заповнювались в центрі "Ла Страда-Україна". Результати вивчення анкет дозволяють зробити наступні висновки щодо соціально-демографічних характеристик зазначеної групи.

Вік. Аналіз анкет показує, що вік потерпілих від торгівлі людьми коливається від 16 до 35 років. Найбільший відсоток потерпілих становлять жінки у віці 20-25 років (39 %) та у віці 25-30 років (35 %). Досить численною є частка жінок у віці 30-35 років – 14 % (рис.1).

Порівняння даних, отриманих в ході зазначеного анкетування, із результатами дослідження, проведеного в 2003 році Державним інститутом проблем сім'ї та молоді "Соціальний аналіз основних чинників торгівлі людьми: реальна ситуація та шляхи запобігання", свідчить про однорідність цифр. Так, в дослідженні ДІПСМ зазначається, що найчисельнішу вікову групу становлять жінки у віці 25-27 років (35 %), далі йдуть потерпілі віком 22-24 років (22 %), 19-21 рік – 13 %, по 9 % припадає на жінок 28-30 та 31-33 років; 8 % - 34-40 %; 4 % - на старших 41 року [5], що фактично підтверджує результати опитуван-

ня серед потерпілих, яке проводилось неурядовими організаціями

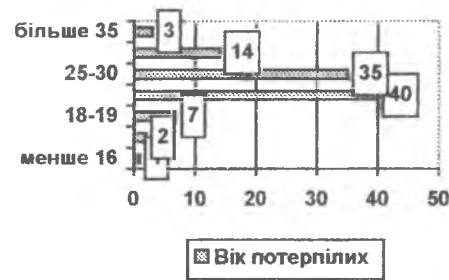

Рисунок 1 - Вікові характеристики жінок, потерпілих від торгівлі людьми, %

Освіта. Знання освітнього рівня потерпілих є важливим як для розуміння соціально-демографічних характеристик цієї категорії так і розвитку системи їх реабілітації та реінтеграції. Розподіл відповідей респондентів-потерпілих щодо їх освітнього рівня є наступним: неповну середню освіту мають 19 % потерпілих, середню спеціальну 16 %. Найвища частка потерпілих (49 %) мають середню освіту. 8 % та 7 % опитаних зазначили, що мають відповідно неповну вищу та вищу освіту (рис.2).

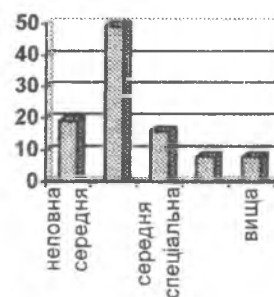

Рисунок 2 - Освітній рівень потерпілих від торгівлі людьми, %

Вивчення професійної та трудової зайнятості жінок було також важливим моментом у дослідженні. Аналіз набутих потерпілими до від'їзду за кордон спеціальностей свідчить, що однакова кількість респондентів (10 %) мали спеціальності секретаря-друкарки, торгового робітника, вчителя, 11 % і 7 % - відповідно працівників сфери легкої промисловості та сфери обслуговування, 6 % - представників творчих професій. 9 % респондентів не мали ніякої спеціальності.

Від рівня освіти та професійних навичок залежить план реабілітації потерпілих.

Що стосується аналізу сімейного стану потерпілих, то найбільші відсотки становлять незаміжні жінки (54 %) та жінки, які розлучилися (28 %). 13 % потерпілих – офіційно заміжні, проте із них лише 36 % респондентів мешкають із своїми чоловіками. 3 % жінок зазначили, що до від'їзду проживали в громадянському шлюбі.

Більшість опитаних жінок (61 %) мешкають із бать-

далим від насильства та взаємодія правоохоронних органів та недержавних організацій: Посібник /За заг ред. К.Б. Левченко. –Харків: Ун-т внутр. справ, 1999. –163 с.

² Див.: Шваб І.А., Горбунова О.Г. Стандартні принципи прав людини по відношенню до осіб, які постраждали від торгівлі людьми // Дотримання прав жінок та завдання правоохоронних органів України. 36. наук ст. –Харків-Київ, 1999. –С.27-55; Шваб І.А. Способи вербування українських жінок для секс-бізнесу та роль неурядових організацій в превентивній роботі та допомозі жертвам торгівлі (на прикладі українських та німецьких організацій) // Вісник Ун-ту внутр. справ. –1999. –Спец. випуск. – С.80-84.

ками. 27% потерпілих мають дітей і проживають разом із ними (рис.3).

Рисунок 3 - Розподіл відповідей на питання "З ким Ви проживаєте?", %³

Відносини в сім'ї характеризують, як гарні більше половини респондентів - 51%. 26% потерпілих бажали б мати кращі сімейні стосунки, а 18% відзначили, що проживають в напруженій сімейній атмосфері.

Дослідження дозволило визначити також, мешканці яких регіонів найчастіше потрапляють до рук торговців людьми. Аналіз анкет показує, що за кількісними показниками більшість становлять мешканки східних областей - Луганської (14%), Дніпропетровської (8%), Донецької (5%) та південних регіонів України - АР Крим (8%), Херсонської (7%) та Миколаївської (7%).

Пояснити такий розподіл відповідей можна взявши до уваги рівень економічного розвитку кожного регіону. Луганська, Дніпропетровська, Донецька області історично були індустріальними областями, з розвинутою металургійною, машинобудівною, паливною, хімічною галу-

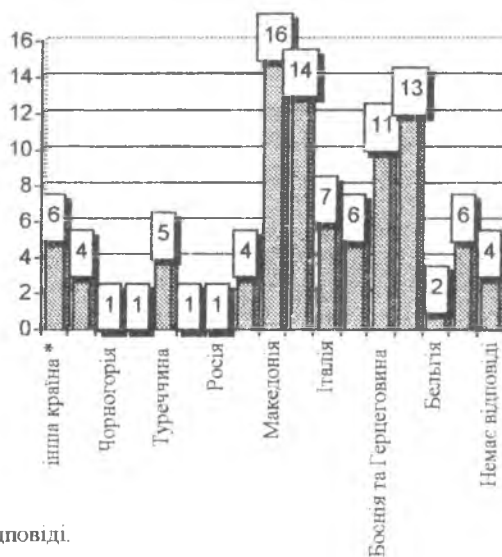
зями. Після розвалу Радянського Союзу більшість із підприємств збанкрутували, звільнивши сотні тисяч працівників. За даними Державного комітету статистики України, на перше січня 2001 р. кількість офіційно зареєстрованих безробітних жінок найвищою була саме в цих регіонах: Донецькій - 64373 особи, Дніпропетровській - 56599, Луганській - 36308 із загальної кількості безробітних жінок 729600 [6]. Якщо ж говорити про південні регіони України, то Миколаївська та Херсонська - це області, що традиційно спеціалізувалися переважно на кораблебудуванні. У зв'язку з економічною кризою в країні галузь практично занедбана, а разом з нею показники економічного розвитку регіону є низькими. Кількість безробітних серед жінок цих областей - 16638 в Миколаївській області та 12853 в Херсонській.

Із усієї кількості опитаних потерпілих (106) 46% або 49 осіб мешкають в обласних центрах, 37% в інших містах області; 14% є жителями сіл.

Що стосується країни призначення, то серед найпопулярніших для українських громадянок є Балканські країни - Македонія, Косово, Боснія і Герцеговина, Болгарія. Так, найбільша кількість респондентів (16%) були запрошені до Македонії, 14% та 10% виїхали на роботу відповідно до Косова та Боснії і Герцеговини. 13% потерпілих були продані до Болгарії. Серед інших країн великою кількістю потерпілих виділяються Італія (7%), Ізраїль (7%), Туреччина (5%). Найменша кількість потерпілих зафіксована в Японії, ОАЕ та ряді країн СНД (див. рис.4).

Про велику кількість українських жінок на Балканах стверджують статистичні дані, підготовлені Міжнародною організацією з міграції в Україні. За даними МОМ, з лютого 2002 по лютий 2003 р. цією організацією було зафіксовано 149 випадків торгівлі людьми з України. Половина із цих потерпілих (50%) були продані в різні республіки колишньої Югославії - Македонію (19%), Косово (14%), Боснію (9%), Сербію (5%). Нерідко жінки перепродавалися із однієї країни до іншої.

Рисунок 4 - Розподіл осіб, потерпілих від торгівлі людьми, за країною призначення, %

³ Респонденти могли обрати декілька варіантів відповіді.

Викликає інтерес виявлений високий відсоток українок, вивезених на роботу до Балканських країн, зокрема, Косово, Сербії, Боснії і Герцеговини, Чорногорії. З нашої точки зору це явище можна пояснити наступним чином. Вербування українських жінок на роботу в ці країни розпочалося ще наприкінці 90-х років, тобто, під час військових подій. Торгівці не приховували основної причини набору робочої сили саме в цей регіон, адже на території колишньої Югославії перебувала велика кількість миротворчих сил та інших військових. Жінок вербували для роботи офіціантками, посудомийками у барах, нічних клубах, які відкривались по всій країні у великій кількості.

Однією із причин примусового потрапляння українських жінок до Балканських країн також є обіцянка працевлаштування в Італії, нелегальний шлях до якої лежить через Сербію та через море з берегів Албанії. Такий маршрут пояснюється можливістю нелегального потрапляння до Італії. Отримати візу для в'їзду на територію Сербії простіше, ніж Шенгенську для перебування в Італійській республіці.

Ще однією причиною великої кількості українок на Балканах, зокрема Македонії, є можливість безперешкодного отримання робочої візи для роботи у розважальній сфері. З цієї причини більшість жінок виїжджають до Македонії з метою роботи танцівницями. Наявність офісів Міжнародної організації з міграції та активна діяльність неурядових організацій на Балканах сприяє наданню допомоги потерпілим від торгівлі людьми у цьому регіоні.

Цікавим є залежність області проживання потерпілих від країни, до якої вони були вивезені. Результати анкетування свідчать, що найбільша кількість жительок АР Крим та південних регіонів виїжджають на заробітки до Балканських країн. Так, кількість жінок, що постраждали від торгівлі людьми в Косово становить 12 %, із яких кримчанки складають 44 %, жителі Миколаївської області 12 %. Із 12 % від загальної кількості опитаних потерпілих, які постраждали від торгівлі людьми в Македонії, жительки Криму становлять 22 %, Одеського регіону 25 %, Херсонщини та Миколаївщини по 12 %.

Аналіз інформації, отриманої із інших джерел, зокрема даних підрозділу по організації боротьби із злочинами, пов'язаними із торгівлею людьми Департаменту Карного розшуку МВС України, свідчить про велику кількість українок, вивезених до Туреччини. Так, майже всі кримінальні справи, порушені в АР Крим по статті 149 КК України, пов'язані із примушенням жінок до роботи в секс-бізнесі саме у Туреччині⁴. Міжнародна організація з

міграції також стверджує, що із 149 опитаних потерпілих 27 жінок (або 17 %) були продані до цієї країни.

З'ясувати реальну кількість жінок, які страждають від торгівлі людьми в Туреччині складно. Однією з причин цього є те, що основним джерелом інформації про повернення в Україну таких жінок є неурядові організації за кордоном та Міжнародна організація з міграції. В Туреччині ж не існує НУО, які допомагали б цій категорії мігранток, а МОМ в Туреччині не має програми допомоги потерпілим від торгівлі людьми. Тому ситуація стосовно потерпілих в Туреччині, на відміну від Балканських країн, де активно працюють неурядові та міжнародні об'єднання, є практично невивченою.

Опитування не підтвердило факту наявності великої кількості потерпілих, що повернулися з Італії, хоча число працюючих українських громадян у Італії є високим. Так, результати анкетування показали, що серед опитаних до Італії було продано 7 % респондентів. Ця цифра фактично збігається із даними, отриманими МОМ в Україні – 6 % потерпілих від торгівлі людьми в Італії за період з лютого 2002 по лютий 2003 року, які повернулися в Україну. Таке розходження між реальною кількістю жінок, що виїхали до країни та потерпілих, дозволяє зробити висновок про неможливість ототожнення трудової міграції та торгівлі людьми, про те, що не можна кожну жінку, що виїхала працювати за кордон, розглядати як жертву або потенційну жертву торгівлі людьми.

Ще одним поясненням порівняно невеликої кількості потерпілих в Італії, зважаючи на популярність цієї країни серед українських жінок, вважаємо існування ст.18 Міграційного законодавства Італійської республіки, яка визначає статус потерпілої і правила надання допомоги⁵. МОМ у Римі оприлюднила дані щодо кількості осіб, які отримали дозвіл на проживання в Італії відповідно до цієї статті. Так, за період з березня 2001 по березень 2002 р. 1836 потерпілих потрапили під дію Закону. Кількість українських жінок серед них становить 201 (11%). Наявність можливості залишитися в Італії пояснює факт того, чому із цієї країни повертається невелика кількість потерпілих.

Отже, визначення статусу осіб потерпілих від торгівлі людьми, опис соціально-демографічних характеристик є важливим для розуміння форм та методів, які можна застосовувати при здійсненні допомоги цій соціальній категорії. Враховуючи зацікавленість нашої держави у реабілітації осіб, потерпілих від торгівлі людьми, питання щодо статусу таких людей, їхніх потреб та інших особливостей потребує всебічного вивчення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Левченко К.Б. Нелегальна міграція та торгівля жін-

⁴ За даними ГУКР УМВС України з 1998 року на вересень 2003 року за статтею 149 в Україні порушено 470 справ, із яких 125 стосовно експлуатації українських жінок у секс-бізнесі в Туреччині. Найбільша кількість із них – 11 в Кримському регіоні (включаючи 1 справу в Севастополі).

⁵ В 2000 році Міграційне законодавство Італійської республіки зазнало змін, зокрема, була змінена стаття 18 Закону № 286/98.

ками у міжнародно-правовому контексті: науково-практичний та документально-джерельний комплекс в 2-х т. /За заг. ред. Ю.С. Шемшученка. –Київ: Академія правових наук України, 2001.

2. Социальная работа по предупреждению торговли людьми и оказанию помощи потерпевшим: Учебно-практ. пособие /Трубавина И.М., Сановская В.А., Шваб И.А. и др. –Київ. Укр. ін-т соціальних досліджень, 2001. –182 с.

3. Діяльність органів внутрішніх справ по запобіганню торгівлі людьми /Бандурка О.М., Куц В.Н., Шваб І.А. та ін. –Київ-Харків, 2001. –242 с.

4. Левченко К. Б., Шваб І.А. Визначення статусу “особа, потерпіла від торгівлі людьми” // Вісник Нац. ун-ту внутр. справ. –2001. –№ 14. –С.41-45.

5. Соціальний аналіз основних чинників торгівлі людьми: реальна ситуація та шляхи запобігання /Алексеева А.В., Галустян Ю.М., Шваб І.А. та ін. –К.: Укр. ін-т соціальних досліджень, 2003. –61 с.

6. Перепелиця М.П. Державна молодіжна політика в Україні регіональний аспект. –К.: Укр. ін-т соціальних досліджень, Укр. центр політичного менеджменту, 2001.

Надійшла до редакції 23.09.2003

ШВАБ И.А. СОЦИАЛЬНО-ДЕМОГРАФИЧЕСКИЕ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЛИЦ, ПОТЕРПЕВШИХ ОТ ТОРГОВЛИ ЛЮДЬМИ

Предоставлены результаты исследований социального статуса лиц, которые потерпели в следствии криминальной торговли людьми.

SHVAB I.A. SOCIAL-DEMOGRAPHIC CHARACTERISTICS OF THE PERSONS WHO HAVE SUFFERED FROM TRADE BY PEOPLE

Results of researches of the social status of persons which have suffered in consequence of criminal trade by people are given.

УДК 343.123.3

О.В. ШИШКІН

Прокуратура Київського району м. Харкова

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВІДМОВИ ПРОКУРОРА ВІД ПІДТРИМАННЯ ДЕРЖАВНОГО ОБВИНУВАННЯ В СУДІ

Розглянута сутність, процедура та юридичні наслідки відмови прокурора від підтримання державного обвинувачення в суді; внесені пропозиції, спрямовані на удосконалення процедури реалізації вказаного інституту.

Згідно ст.121 Конституції України, функція підтримання державного обвинувачення прокурором у суді поставлена на перше місце серед інших функцій прокуратури України, що дає підстави вважати її пріоритетною на теперішньому етапі. Одним із найбільш актуальних питань, що потребують розв'язання під час реалізації вищезазначеної функції, є питання відмови прокурора від обвинувачення.

Інститут відмови від обвинувачення існує в багатьох країнах світу, зокрема в Росії, США, Великобританії тощо. Проблемі відмови прокурора від обвинувачення приділяло увагу багато вчених та практичних працівників: К. Амірбеков, В.С. Зеленецький, А.Б. Зозулінський, В.В. Гаврілов, І. Демідов, В. Кобзарь, В.Ф. Крюков, Т.А. Кухлевська, С.В. Матієк, Ю. Сорока, В. Юрченко та інші.

Цей інститут передбачений ч.3 ст.264 чинного Кримінально-процесуального кодексу України, згідно з якою “в разі, якщо прокурор в результаті судового розгляду прийде до переконання, що дані судового слідства

не підтверджують пред'явленого підсудному обвинувачення, він повинен відмовитись від обвинувачення і у своїй постанові викласти мотиви відмови”.

Значним кроком вперед як для підтримання державного обвинувачення прокурором, так і для реалізації інституту відмови прокурора від обвинувачення є прийнятий 28.10.2002 року Генеральним прокурором України наказ № 5 “Про організацію підтримання державного обвинувачення в суді, забезпечення його відповідності кримінальному та кримінально - процесуальному законодавству”, згідно з п.2.9 якого “якщо при розгляді справи державний обвинувач дійде висновку, що дані судового слідства повністю не підтверджують обвинувачення підсудного, він зобов'язаний відмовитися від обвинувачення та викласти у постанові про відмову від обвинувачення мотиви відмови”.

Цим наказом також врегульований порядок винесення постанов про відмову від обвинувачення. Відповідні постанови мають виноситися виважено, для їх підготовки державний обвинувач має брати перерву у